

N:o 24.

Ank. till Riksd. kansli den 12 april 1890, kl. 3 e. m.

Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande n:o 8, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om upphäfvande af kongl. brefvet den 10 september 1811, angående skyldighet för stamrotar inom Elfsborgs län att ensamme bekosta gärdsel och vedbrand åt soldaten samt mulbete åt hans kreatur.

Uti en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 217, hvilken blifvit till utskottet hänvisad, hafva herrar *J. Smedberg, S. F. Norén, P. Svensson* och *J. A. Andreason* anført: att det sätt, hvarpå roteringsbesväret hemmanen emellan inom rotarne blifvit fördeladt, länge varit föremål för klander och gifvit anledning till många tvister. I allmänhet voro de hemman, som blifvit bestämda till stamrotar vid de indelta infanteriregementena, hårdast betungade, emedan de ensamt måst upplåta jord till soldattorpet, utan bidrag af utrotarne; men det vore än mera obilligt, att stamroten ensam skall bestå vedbrand, gärdsel och mulbete för soldatens kreatur utan ersättning af de öfriga roteintressenterna, hvilket påtagligen aldrig varit afsedt vid indelningsverkets upprättande och ej heller tillämpades inom något län i riket mer än inom Elfsborgs län. Ett kongl. bref af den 10 september 1811 föreskrifver nemligen, att stamrotar i Elfsborgs län och på Dalsland böra lemna sina soldater mulbete, gärdsel och bränsle utan ersättning eller deltagande af de öfrige roteintressenterna. Visserligen vore ifrågavarande bref ingen lag, men icke desto mindre åberopades det samma af domstolarne, då tvist emellan roteintressenterna om sådana löne-

förmåner uppstode, hvilket ingalunda vore sällsynt; och befriades genom tillämpning deraf utrotarne från en stor del af de skyldigheter, som måste utgöras i och för knektehållet, hvilket syntes vara så mycket mer obilligt, som samma utrotar, efter den beslutade lindringen med 30 procent i roteringsbördan, åtnjöte sin andel i denna lindring efter den andel i roten, som deras hemman blifvit påförd i den till 25 daler bestämda grundräntan å hel rote.

Det har derigenom — fortsatta motionärerna — inträffat, att vissa utrotehemman erhållit nära nog full ersättning för sina roteringsskyldigheter, under det stamhemmanet fortfarande måste tillsläppa ej allenast jorden till soldatbostället, utan äfven bränsle, gärdsel och mulbete till soldatens kreatur, hvilka löneförmåner på många ställen äro mest betungande, förutom det, att stamhemmanet deltagar i husbyggnad och andra roteringsbesvär i mån af andel i roten. Genom kongl. brefvet till krigs- och kammarkollegierna den 28 oktober 1817 är visserligen förklaradt, att stamrotarne inom Skaraborgs och Elfsborgs län med Dalsland icke äro berättigade till någon ersättning för soldattorpen, emedan det hemman, å hvars egor torpet är beläget, vid roteringen blifvit påfördt mindre andel i roten; i hvilken föreskrift nu ej heller begärdes någon ändring.

Detta förklarande afsåge tydligen endast jorden till torpet och icke de öfriga prestationerna, som ingå bland soldatens löneförmåner och om hvilka samma kongl. bref innehåller följande: »Vidkommande åter Eder underdåniga hemställan om bestämmande af ett visst vederlag i spanmål åt stamroten för åt soldaten lemnade gärdselfång, vedbrand och mulbete för soldatens kreatur så, enär af Rikets ständers senare framställning i detta ämne ej inhemtas, att dessa soldatens förmåner borde ingå i den af ständerna önskade föreskrift för jordlegans förvandling till spanmål, anse Vi så mycket mindre lämpligt, att något förordnande härutinnan meddela, som i allmänhet icke endast stamroten dessa förnödenheter för soldaten tillsläppa.»

På grund häraf hafva motionärerna hemställt, att Riksdagen ville uti skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att ofvannämnda kongl. bref den 10 september 1811, angående skyldighet för stamrotar i Elfsborgs län och på Dalsland att ensamme bestå gärdsel och vedbrand åt soldaten samt mulbete för hans kreatur, måtte upphöra att gälla.

Redan vid 1859—1860 års riksdag väcktes inom bondeståndet af nuvarande motionären J. Smedberg en motion derom, att rikets ständer

mätte i underdånig skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes, med upphäfvande af kongl. brefvet den 10 september 1811, förklara, det skyldigheten för de inom Elfsborgs län och Dalsland förlagda soldatrotar att lemna mulbete till soldatens kreatur samt gärdsel och vedbrand åligger samtliga roteintressenterna i mån af hemmanens rotering och att, der något hemman vore så aflägsse beläget, att det icke kunde in natura utgöra dessa prestanda, billig ersättning till stamrotarne, som sådant bestode, mätte erläggas.

Uti sitt med anledning af denna motion afgifna utlåtande anförde allmänna besvärs- och ekonomiutskottet, att då Kongl. Maj:t, till följd af rikets ständers underdåniga skrifvelse om nödvändigheten att närmare bestämma de afgifter, som utrotar vid indelta regementena borde betala till stamrotarne uti jordlega för soldattorpen och hvarvid rikets ständer ansett böra iakttagas, att de stamrotar, hvilka, enligt indelningsverket, voro förklarade skyldige att, utan ersättning af hjälprotarne, bestå de soldaten tillerkända förmåner, voro till ersättning oberättigade, i bref till krigs- och kammarkollegierna den 28 oktober 1817 nådigst förklarade: »Inom Skaraborgs och Elfsborgs län och Dalsland och vid de inom dessa län inroterade Skaraborgs, Vestgöta-Dals och Elfsborgs regementen utstaka ej knektekontrakten något vederlag för soldattorpet, emedan det hemman, på hvars egor detta är anlagdt, vid roteringen mindre andel är påförd; i följd hvaraf och med tillämpning af Rikets ständers i underdånig skrifvelse den 15 maj 1815 yttrade grundsats, någon ersättning åt stamrotarne vid dessa tre regementen ej kan ega rum»; och då detta förklarande genom Kongl. Maj:ts nådiga resolution uppå åtskillige riksdagsfullmäktiges af bondeståndet ansökning den 18 augusti 1818 blifvit ytterligare bekräftadt, samt Kongl. Maj:t, i anledning af rikets ständers underdåniga hemställan vid 1823 års riksdag, genom nådigt bref den 15 mars 1826 bifallit, att Konungens befallningshafvande i de län, der stridigheter om planpenningar ännu kunde uppstå, egde, i likhet med hvad den 13 oktober 1812 blifvit föreskrifvet, söka befordra frivilliga öfverenskommelser mellan stam- och utrotarne, hemställde utskottet, att motionen ej mätte till någon rikets ständers åtgärd föranleda. Detta utlåtande blef utan meningsskiljaktighet af samtliga stånden godkänt.

Det af motionären åberopade kongl. bref den 10 september 1811 innefattas i en kongl. resolution angående riksdagsfullmäktigen A. Danielssons

ansökning att utrotar äfven måtte anses skyldige att understödja soldaten med ved och gärdsel, hvilken resolution, deraf utskottet förskaffat sig del, lyder som följer:

»Kongl. Maj:ts nådiga resolution uppå förre riksdagsfullmäktigen från Elfsborgs län Andreas Danielssons underdåniga ansökning, att sedan Kongl. Maj:ts befallningshafvande i nämnde län genom utslag af den 3 oktober 1785, hvilket Kongl. Maj:ts och rikets krigskollegium den 7 april 1788 fastställt, vid uppkommen tvist rotehållarne emellan ålagt stamroten att utan medintressenters deltagande ensam förse deras gemensamme soldat med nödig ved och gärdsel, men deremot bemälde Kongl. Maj:ts befallningshafvande ej mindre än Åhs härads tingsrätt genom senare beslut af den 5 juni 1805 samt den 12 november 1808 förklarar att utrotar böra i detta fall vidkännas lika tyngd med stamroten, Kongl. Maj:t nu i nåder täcktes till undvikande af ovisshet och rättegång i framtiden rotehållarne emellan stadga huru i detta afseende förhållas bör, anhållande riksdagsfullmäktigen derjemte det alla, såväl mindre som större, till rustnings utgörande för ett och samma soldatnummer indelta hemman, må anses lika skyldige att i mån af deras hemmantal med ved och gärdsel soldaten tillbörligen understödja; hvaröfver Kongl. Maj:ts krigs- och kammarkollegier afgifvit gemensamt underdånigt utlåtande: Gifven Drottningholms slott den 10 september 1811.

Kongl. Maj:t har denna underdåniga ansökning i nådigt öfvervägande tagit, men alldenstund, enligt kongl. resolutionen den 14 februari 1685 rotehållarne emellan i Elfsborgs län och Dalsland angående det vissa knecktehället samt kongl. förordningarne af den 7 november och den 10 december samma år, det hemman, på hvars egor soldattorpet blifvit anlagdt, icke är berättigadt att af de andra till samma rote anslagna hemman fordra ersättning för mulbete samt nödigt behof af bränsle och gärdsel, af den grund att förstnämnda hemman eller stamgården vid soldatelönens fördelning på rotehållarne blifvit lindrigare än de öfrige taxerad, kan Kongl. Maj:t till förre riksdagsfullmäktigen Andreas Danielssons underdåniga anhållan icke nådigt bifall lemna. Hvilket etc. Datum ut supra.

Under konungens sjukdom efter dess förordnande

CARL JOHAN.

Quiding.»

Då, såsom här ofvan synes, Kongl. Maj:ts åberopade beslut den 10 september 1811, hvilket föranledts af ansökning af enskild person, icke kan anses innefatta något allmänt stadgande i den fråga, hvilken förevarande motion afser, hemställer utskottet,

att motionen icke måtte till någon åtgärd föranleda.

Stockholm den 12 april 1890.

På utskottets vägnar:

G. THESTRUP.
